

Черевко. – Режим доступу: <http://45minut.info/load/22>.

7. Хрисанова Е. Арт-педагогика в системе современного воспитания / Е. Хрисанова, Н. Сергеева // Народное образование. – 2003. – № 7. – С. 137–143.

REFERENCES

1. Avdievskij, A. T. (1996). *Formuvannia osobystosti na grunti natsionalno-kulturnoho vidrodzhennia*. [The formation of personality on the basis of national-cultural revival]. Kyiv.

2. Vinogradov, N., Krasovskaja, E. (1991). *Zanimatel'naya teoriya muzyki*. [Entertaining music theory]. Moscow.

3. Doktorovich, M., Rurik, H., Khozratkulova, I. (2014). *Art-terapia v dialnosti psykhologa ta sotsialnogo pedagoga*. [Art therapy in the work of psychologist and social educator]. Kyiv.

4. Smetanina, A. Yu. (2008). *Art-pedahohicheskoe soprovozhdenie duxovno-nravstvennogo razvitiya detej v usloviyax dopolnitelnogo obrazovaniya*. [Art teaching soprovozhdenie spiritual and moral development of children in the context of further education]. Velikij Novgorod.

5. Taranova, E. V. (2003). *Art-pedahohicheskij praktikum po rabotj s doshkolnikami: igry, uprashneniya, zanyatiya*. [Art teaching a workshop on working with preschoolers: games, exercises, classes]. Stavropol.

6. Cherevko, O. V. (2008). *Art-pedahohika v rabote uchitelya-predmetnika i klassnogo rukovoditelya*. [Art pedagogy in the work of subject teachers and class teacher]. – Rezhym dostupu: <http://45minut.info/load/22>.

7. Xrisanova, E. (2003). *Art-pedahohika v sisteme sovremennogo vospitaniya*. [Art pedagogy in the system of modern education]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БОНДАРЕНКО Анжеліка Володимирівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: методика диригентсько-хорового навчання у вищій школі, формування особистості майбутнього вчителя музики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BONDARENKO Anzhelika Volodymyrivna – Candidate of Pedagogic Sciences, Senior Lecturer of the Department of methods of musical education, singing and choral conducting, Krivoy Roh State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: methods of conducting and choral training in higher school, formation of professional identity of future music teacher profile.

*Дата надходження рукопису 02. 11. 2017 р.
Рецензент – д.п.н. професор Н. С. Савченко*

УДК 378.56

ГРОЗАН Світлана Вікторівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail: svetlanagrozan@ukr.net

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Соціально-економічні, соціально-культурні та політичні реформи України, що відбуваються в контексті глобальних змін у світі в цілому, ведуть до великих змін у системі вітчизняної освіти. Нова парадигма освіти спрямована на забезпечення становлення соціально активної, творчої особистості, яка вміє орієнтуватися у величезному потоці інформації і адаптуватися до якісно нових умов життєдіяльності.

Одне з актуальних завдань сучасної освіти – впровадження в освітній процес компетентнісного підходу, тобто орієнтація

на цілеспрямований розвиток ключових компетенцій, заснованих на готовності учнів використовувати засвоєні знання і способи діяльності в реальному житті для вирішення практичних завдань, в тому числі і професійних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях компетентнісний підхід розглядається як один з інструментів модернізації освіти, обумовленої запитами сучасного суспільства:

– компетентнісний підхід дає відповіді на запити виробничої сфери (Т. М. Ковальова);

– компетентнісний підхід виявляється

засобом оновлення змісту освіти у відповідь на соціально-економічну реальність, яка знає змін (В. Д. Фрумін);

– компетентнісний підхід є узагальненою умовою здатності людини ефективно діяти за межами навчальних сюжетів і навчальних ситуацій (С. А. Болотов).

Мета статті – обґрунтувати необхідність розробки структури професійної компетентності педагога-музиканта та визначити комплекс загально-професійних компетенцій майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах переходу у професійній освіті від традиційного кваліфікаційного підходу до компетентнісного виникає ряд принципів «стратегічних» проблем: проблема розробки державного стандарту, його концепції, моделі; проблема створення нормативної бази діяльності освітніх установ; проблеми формування нового покоління навчальних програм і навчальних посібників, створення нових за змістом оцінних засобів. Першочерговим завданням виявляється розробка чітко вибудованої структури професійної компетентності фахівця певного профілю, яка буде задавати стратегію формування професійної компетентності майбутнього фахівця в умовах освітнього процесу в навчальному закладі.

Структура професійної компетентності педагога-музиканта потребує не просто уточнення та доповнення, а саме розробки, тому що в музичній освіті ще тільки окреслюється перехід «на мову компетенцій». Про необхідність такого переходу пише Т. Р. Петрова: «Враховуючи різноманіття форм здобуття музичної освіти всіх рівнів сьогодні (ДМШ, ДШМ, гуртки, студії, коледжі, училища, консерваторії, академії, виші культури і мистецтва, педагогічні виші тощо), абсолютно необхідним є вирішення задачі розробки єдиних критеріїв оцінки рівнів та якості в сфері музичної освіти. Цілісна, наскрізна, написана «мовою компетенцій» багаторівнева програма музичної освіти – необхідна умова виникнення єдиного освітнього простору в країні, що є необхідною передумовою входження її в загальноєвропейську систему» [6].

Не можна не відзначити, що визначення та відбір професійних компетенцій у галузі музично-педагогічної і художньо-естетичної освіти стають пріоритетним методологічним та дидактичним завданням, вирішення якого впливає на конструювання державних

освітніх стандартів, навчальних програм, методичного забезпечення навчального процесу, системи оцінки якості освіти. Згідно класифікації, запропонованої А. В. Вербановим та С. А. Куликовою, професійні компетенції поділяються на академічні, що включають в себе загальнонаукові, соціально-особистісні, економічні компетенції, і спеціальні, до групи яких виділені предметно-спеціалізовані компетенції та компетенції, загальні для групи спеціальностей (напрямів підготовки) [2]. Дотримуючись в цілому даної класифікації, визначимо останню групу як загальнопрофесійні компетенції, що характеризують професійну компетентність вчителя музичного мистецтва в цілому незалежно від профілю її діяльності. Зупинимось докладніше на конкретному наповненні цієї групи компетенцій.

Очевидно, що компетентність музиканта не можна обмежувати тільки рівнем володіння вузькоспеціальними навичками – майстерністю гри на музичному інструменті, віртуозністю співу або блискучою технікою диригування. Доречно згадати відомий вислів німецького диригента Бруно Вальтера: «Тільки музикант – це всього лише напівмузикант». Складові компетенції музиканта-професіонала набагато ширше. Численні факти з історії музики свідчать, що більшості великих музикантів, разом із видатним музичним хистом, властива величезна зацікавленість в усьому, що відбувається в світі. Вагомість позамузичних інтересів у професійних музикантів підкреслював Г. Нейгауз: «Не випадково всі великі музиканти, композитори і виконавці завжди відрізнялися великим духовним світоглядом, виявляли жвавий інтерес до всіх питань духовного життя людства. Правда, багато відомих музикантів були настільки одержимі своїм мистецтвом, що майже не мали можливості (та й часу!) придбати глибокі пізнання в інших сферах духовного життя, але потенційні дані для такого пізнання в них завжди були закладені» [5, с. 33].

Цей інтерес до різноманітних проявів життя, як правило, супроводжується невпинною самоосвітою, прагненням до досконалості. Прикладом видатного поєднання духу, інтелекту і майстерності є великі музиканти минулого і сучасності – Роберт Шуман, Ріхард Вагнер, Артуро Тосканіні, Святослав Ріхтер, Альфред Шнітке, Геннадій Рождественський, Генріх Нейгауз, Володимир Співаков, Мстислав Ростропович і багато інших митців, які відомі не тільки своєю технічною досконалістю, але

й глибиною і широтою поглядів, чуйністю оцінок художніх явищ, всеосяжною ерудицією. Можна з повним правом стверджувати, що саме різнобічність інтересів, не обмежених рамками спеціальності, нагальна потреба пізнання в сукупності з природним даром сприяли, в кінцевому рахунку, формуванню та становленню таких яскравих унікальних особистостей.

Таким чином, ми можемо констатувати, що однією з найважливіших для музиканта є загальнокультурна компетенція – активна потреба пізнання різноманітних проявів життя, що супроводжується постійним прагненням до самоосвіти і самовдосконалення. З нею безпосередньо пов'язана художньо-естетична компетенція – «готовність особистості до художньо-творчої реалізації, самостійного пізнання мистецтва, естетичної оцінки творів мистецтва» [3, с. 26].

Основою художньо-естетичної компетентності професійного музиканта-педагога, на наш погляд, є володіння інтелектуально-раціональними методами пізнання та оцінки твору мистецтва категоріями естетики і стилю.

Однак обмежувати художньо-естетичну компетентність музиканта тільки ерудицією і інтелектуальними якостями ніяк не можна. Сама музика як об'єкт вивчення сприяє перетворенню логічного факту у факт емоційно піднесений, який глибоко входить у свідомість.

Музика володіє глибоким впливом на особистість, визначаючи її творчу спрямованість, впливаючи на інтелектуально-вольову та емоційну сфери, розвиваючи гнучкість, широту, образність мислення. Не випадково слідом за засновниками інтонаційної теорії музичного мислення (Б. Яворський, Б. Асаф'єв) сучасні дослідники в галузі педагогіки музичної освіти (Г. Ципін) стверджують єдність раціональної і чуттєвої сторін музичного мислення.

У нерозривній єдності з художньо-естетичною компетентністю, на наш погляд, знаходиться музикальність. На думку Б. М. Теплової, основною ознакою музикальності є «переживання музики як вираження певного змісту». Розвиваючи далі цю думку, вчений наводить такий аргумент: «Абсолютна немусикальність (якщо така взагалі можлива) повинна характеризуватися тим, що музика переживається просто як звуки, які нічого не виражають. Чим більше людина чує в звуках, тим більше вона музикальна. Музичне переживання, за своєю

суттю – емоційне, і інакше як емоційним шляхом неможливо зрозуміти зміст музики» [1, с. 34]. Так як змістом музики є почуття, емоції, настрої, а основою музичної діяльності слугує образне, асоціативне сприйняття, то найважливішим компонентом музикальності є емпатія – здатність глибокого занурення в авторську ідею, переживання емоційного ладу виконуваного твору, що виявляється у виконавській інтерпретації або при прослуховуванні музики. Істотним моментом музикальності виявляються емоційно-оцінні процеси.

Однак підкреслюючи пріоритетне значення емоційної чуйності в структурі музикальності, ми розуміємо важливість і іншої складової – комплексу спеціальних музичних здібностей та знань, без яких неможливо осягнути всі грані художнього образу музичного твору, втіленого засобами музичної виразності. Б. М. Теплової звертає увагу на те, що для емоційного переживання музики необхідно, насамперед, сприйняти її звукову тканину. Якщо людина може лише небагато розрізнити в музичній тканині, то до неї дійде тільки незначна частина виразного змісту музики. Тому, відповідно до теорії Б. М. Теплової, музикальність передбачає також досить тонке, диференційоване сприйняття, слухання музики. Спираючись на теорію Б. М. Теплової, ми визначаємо музикальність як інтегративну професійну якість, що включає в себе комплекс спеціальних здібностей, музичний слух, мислення, сприйняття, музичну пам'ять і головне, на наш погляд, – потребу спілкування з музикою і здатність глибокого занурення в авторську ідею, переживання емоційного ладу виконуваного твору.

Якість професійної діяльності педагога-музиканта багато в чому залежить також від його комунікативної компетентності. Педагогічний процес немислимий поза спілкуванням, поза встановленням комунікативних зв'язків між педагогом і учнем. Педагогічна мова як засіб вербального спілкування забезпечує продуктивну взаємодію між учителем і учнем. Узагальнюючи наявні в сучасній науці визначення комунікативної компетентності педагога, можна охарактеризувати її як сукупність знань в галузі комунікативних дисциплін і комунікативних умінь – здатність до самоконтролю, здатність брати на себе і виконувати різні соціальні ролі, адаптуватися в будь-яких соціальних ситуаціях, здійснювати вербальну і невербальну взаємодію. У лінгвістичних і педагогічних дослідженнях комунікативна компетентність визначається як здатність

здійснювати мовленнєву діяльність, реалізація комунікативної поведінки на основі системи компонентів: мотиваційного (мовленнєва поведінка), когнітивного (знання), оперативного (подолання протиріч, обумовлених змістом навчання) [7, с. 722].

Яскрава, жива, виразна мова педагога, який розповідає про музику, є найсильнішим засобом впливу на учнів, за допомогою якого вони проникають в художній світ твору, стимулюючи образно-асоціативне сприйняття і активізуючи навчальну діяльність. Крім засобів вербальної комунікації, комунікативна компетентність педагога-музиканта включає в себе цілий ряд специфічних для цього виду діяльності вмінь. Насамперед, це спеціалізовані навички художньої комунікації, в процесі музичної діяльності – спів або виконання музики на інструменті. Володіння музичним виконавством як невербальним засобом спілкування відіграє ключову роль у діяльності педагога-музиканта. Практика доводить, що тільки виразне, образне, емоційне виконання здатне викликати увагу та зацікавленість учнів і спонукати їх до самостійної творчої діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, ми виділяємо наступний комплекс спеціальних професійних компетенцій педагога-музиканта, які наповнюють групу загально-професійних компетенцій:

- загальнокультурна;
- художньо-естетична;
- музичність (як інтегративна професійна якість);
- комунікативна.

Безумовно, структура професійної компетентності педагога-музиканта не вичерпується вищезазначеними складовими і вимагає подальшого осмислення як в частині ключових (універсальних, базових) компетентностей, так і в частині професійних, у тому числі вузькоспеціальних та предметно-спеціалізованих.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллин Э. Б., Николаева Е. В. Теория музыкального образования / Э. Б. Абдуллин, Е. В. Николаева. – М.: Академия, 2004. – 336 с.
2. Иванов А. И., Куликова С. А. Компетентностный подход в среднем и высшем педагогическом образовании // А. И. Иванов, С. А. Куликова // Среднее профессиональное образование – 2008. – № 5. – С. 47–50.
3. Масол Л. М. Компетентностный подход как фактор модернизации художественного образования // Л. М. Масол // Современное музыкальное и художественное образование:

опыт, проблемы, перспективы: Материалы Междунар. науч.-практ. конф. – К., 2006. – С. 24–27.

4. Медушевский В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки / В. О. Медушевский. – М., 1976. – 318 с.
5. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога / Г. Нейгауз. – М.: Музыка, 1988. – 240 с.
6. Петрова Т. Г. Музыкальные колледжи России в контексте Болонского процесса: Доклад на сессии Хельсинского Европейского форума «Пятое пространство». Режим доступа: <http://www.gnesin.ru/news/2006helsinki>
7. Ушакова О. С., Смирнова О. А. Развитие профессиональной коммуникативной компетентности на разных ступенях непрерывного педагогического образования // О. С. Ушакова, О. А. Смирнова // Кадровые ресурсы инновационного развития образовательной системы: Материалы I Всерос. педагогического конгресса. – М., 2007. – Ч. 2. – 816 с.

REFERENCES

1. Abdullin, E. B., Nikolayeva, Ye. V. (2004). *Teoriya muzykal'nogo obrazovaniya*. [Theory of Music Education]. Moscow.
2. Ivanov, A. I., Kulikova, S. A. (2008). *Kompetentnostnyy podkhod v srednem i vysshem pedagogicheskoy obrazovanii*. [Competence approach in secondary and higher pedagogical education]. Moscow.
3. Masol L. M. (2006). *Kompetentnostnyy podkhod kak faktor modernizatsii khudozhestvennogo obrazovaniya*. [Competence approach as a factor of modernization of art education]. Kyiv.
4. Medushevskiy, V. (1976). *O zakonomernostyakh i sredstvakh khudozhestvennogo vozdeystviya muzyki*. [On the regularities and means of artistic influence of music]. Moscow.
5. Neygauz, G. (1988). *Ob iskusstve fortepiannoy igry: Zapiski pedagoga*. [About the art of piano playing: Notes of the teacher]. Moscow.
6. Petrova, T. G. *Muzykal'nyye kolledzhi Rossii v kontekste Bolonskogo protsesssa: Doklad na sessii Khel'sinskogo Yevropeyskogo foruma «Pyatoye prostranstvo»*. [Music colleges of Russia in the context of the Bologna Process: Report at the session of the Helsinki European Forum "The Fifth Space"]. Moscow.
7. Ushakova, O. S., Smirnova, O. A. (2007). *Razvitiye professional'noy kommunikativnoy kompetentnosti na raznykh stupenyakh nepreryvnogo pedagogicheskogo obrazovaniya*. [Development of professional communicative competence at different levels of continuous pedagogical education]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГРОЗАН Світлана Вікторівна – кандидат

педагогічних наук, старший викладач кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

GROZAN Svitlana Viktorivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of musical art and choreography of the Central Ukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of future teachers of musical art.

Дата надходження рукопису 25. 12. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор Н. С. Савченко

УДК 678. 56.11

СИВОКОНЬ Юрій Михайлович –

старший викладач кафедри хореографічних дисциплін Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail:pednauk@gmail.com

БОСИЙ Василь Сильвестрович –

заслужений працівник культури України, доцент кафедри хореографічних дисциплін Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail:pednauk@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ХОРЕОГРАФІЇ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Однією з фундаментальних характеристик особистості є її спрямованість. Категорія спрямованості визначає соціальну і моральну цінність особистості і є найважливішою її стороною, яка має самостійну структуру. В найбільш повній довідковій літературі, що висвітлює педагогічні термосистеми – педагогічних енциклопедіях 60-х і 90-х років ХХ століття – відсутній термін «спрямованість», «професійна спрямованість». Не рясніють аналізом терміну «спрямованість» підручники і навчальні посібники з педагогіки авторів П. І. Підкасистого, Б. Т. Лихачова, Л. П. Крившенко, В. П. Підласого, О. С. Гребенюка, Т. Б. Гребенюк, А. А. Радугіна та ін. Етимологічно «спрямованість» розглядається як спрямованість до досягнення поставленої мети, самовіддана наукова діяльність, вірність обраному виду мистецтва і загалом творчій діяльності.

Отже, **мета статті** – окреслити різні підходи до визначення спрямованості особистості, визначити її структурні компоненти, розкрити поняття «професійна спрямованість», зокрема «професійна спрямованість майбутніх викладачів хореографії».

Аналіз останніх досліджень і

публікацій. У дослідження психологів та педагогів містяться різні підходи до визначення спрямованості. В. М. Мясіщев інтерпретує спрямованість як категорію відносин [5]. Д. Н. Узнадзе розглядає спрямованість як готовність до здійснення певної діяльності [9]. На думку Б. Г. Ананьєва, спрямованість особистості є інтегральною якістю, що містить цілі, які ставить особистість, прагнення, які їй притаманні, мотиви, якими вона керується [1]. Академік С. Л. Рубінштейн не обмежував спрямованість лише одним співвідношенням мотивів і підкреслював, що спрямованість знаходить своє вираження не тільки в потребах особистості, але і в інтересах та ідеалах [7].

У структуру спрямованості входять погляди, переконання, творча активність, ціннісні орієнтації, почуття, смаки, схильності. Спрямованість виявляється в різних сферах життєдіяльності людини – моральній, побутовій, професійній тощо. Творець навчально-методичного комплексу з психолого-педагогічної освіти для вищих навчальних закладів С. О. Сластьонін характеризував спрямованість як складне утворення особистості, що впливає на особливості тенденцій поведінки і дій [5].

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна спрямованість –